

Farmári sú znechutení. Budúcnosť vidia v mixe veľkých a malých

Slovenské poľnohospodárstvo stojí na križovatke. "Ak chceme veci naozaj zmeniť a obnoviť potravinovú sebestačnosť krajiny, potrebujeme vecnú a nie vášňami poháňanú diskusiu," hovorí Emil Macho, nový predseda Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory.

Tento 39-ročný manažér apeluje na zodpovednosť predstaviteľov celého politického spektra za agropotravinárstvo a zdôrazňuje, že "vidiek postavíme na nohy, keď skombinujeme prednosti veľkých a malých fariem, stavať ich proti sebe je nezmysel. Chceme spoluprácu, a nie surový politický boj", načrtáva východisko zo slepej uličky, do ktorej sa dostala diskusia o poľnohospodárstve v parlamente a médiách po udalostiach na východnom Slovensku.

V Národnej rade sa minulý týždeň rozhodovalo o osude ministerky pôdohospodárstva. Ako ste prijali verdikt poslancov?

Samospráva rešpektuje rozhodnutie parlamentu. Sme právny štát. Dúfam, že skončila diskusia, ktorej viac ako vecné riešenie problému dominovalo vybijanie politického kapitálu. Je čas venovať sa témam, ktoré treba akútne riešiť, teda rozdeľovaniu štátnej pomoci, národnej pozícii SR k Spoločnej poľnohospodárskej politike Európskej únie po roku 2020 a tvorbe strategického dokumentu rozvoja slovenského poľnohospodárstva do roku 2030.

Veľa sa hovorí o politickej zodpovednosti. Kto ju nesie, len ten či tá, kto stojí aktuálne na čele rezortu?

Nie je to jeden človek, maslo na hlave majú politické elity štátu, ktoré z hľadiska poľnohospodárstva prijali nevýhodné podmienky vstupu Slovenska do EÚ v roku 2004 a v ďalších rokoch neposkytovali poľnohospodárom dostatočnú národnú podporu. Nedostávali sme z Bruselu porovnateľné podpory

ako farmári v starých členských krajinách a domáce boli a sú odrobinkou v porovnaní s tým, čo dávali farmárom v ostatných krajinách. Reálnou politikou pravicových aj ľavicových vlád bolo poľnohospodárstvo vytesnené na okraj hospodárskeho rozvoja. Až udalosti posledných mesiacov pripútali pozornosť politiky a spoločnosti na to, čo sa v agrosektore deje.

Jedno príslovie hovorí, že v ohni sa čistí zlato.

Ale vylievajúc špinavú vodu z vaničky nemožno z nej vyliať aj dieťa. Diskusia, ktorá sa v ostatných týždňoch rozhorela, sa sústredila len na zneužívanie dotácií, na čiernobiele pomenovanie pomerov, kde dobrými boli malí farmári a zlých mali reprezentovať veľké podniky. Nemôžeme súhlasiť s tým, že ktosi ustavične v médiách predstavuje veľké podniky len ako poberateľov dotácií. Je to viac než mylný pohľad, je to klamstvo, tieto podniky produkujú, takýto pohľad odmietame. Nemožno pre zlyhanie jednotlivcov všetkých hádzat do jedného vreca.

Ako by ste opísali súčasnú náladu v poľnohospodárstve?

Vystihuje ju slovo znechutenie. Hovorím o pocitoch poľnohospodárov, ktorí reálne vyrábajú obilie, mlieko, mäso, ovocie, zeleninu a dávajú prácu tisíckam spoluobčanov. Napriek nerovnakým dotačným podmienkam panujúcim v EÚ sa podarilo uchovať kostru slovenského poľnohospodárstva, ktorou sú veľké poľnohospodárske podniky. Patrím ku generácii, ktorá nezažila kolektivizáciu, ale narodila sa do obdobia, keď krajina bola sebestačná. V bývalom Československu sme zvládli aj za cenu bolestných skúseností model hospodárenia, aký na Západe nepoznajú. Aj po transformácii u nás dominujú veľké podniky. Nielen preto, že ich vieme manažovať, ale aj preto, lebo sa s nimi vyvinul aj určitý spôsob života na vidieku, usporiadanie obcí. To sa nedá z noci na ráno zmeniť.

Kto je však súčasný slovenský poľnohospodár? V Rakúsku či Nemecku si pod pojmom farmár ľudia predstavujú manželský pár, rodinu gazdujúcu na 20-, 30-hektárovom hospodárstve.

Ako som povedal, kostrou súčasného poľnohospodárstva sú veľké poľnohospodárske podniky. Velkovýroba priniesla delbu práce, vznik rôznych profesií. Cesta, ktorou sme prešli, je neopakovateľná a pre Západ ťažko pochopiteľná. Ale sme stále tu a napriek všetkému im konkurujeme. Nemožno však nevidieť, že za ostatné tri desaťročia sa tu objavili aj malí farmári a rodinné podniky. V komore rešpektujeme všetkých, ktorí poctivo hospodária, pretože prinášajú potrebnú diverzifikáciu, spestrenie do podnikania na pôde a vôbec života na vidieku. Všetko chce však čas.

Čo tým chcete povedať?

Základným výrobným prostriedkom poľnohospodárov je pôda. Vlastníctvo k nej je na Slovensku rozdrobené ako nikde v Európe. Z 3 400 katastrálnych území boli urobené pozemkové úpravy scelujúce pozemky a otvárajúce cestu k farmárčeniu len v 400 katastroch. Ak pôjdeme takýmto tempom ďalej, potom nescelíme pozemky ani do roku 2100... Nevieť, či má štát v tejto chvíli pripravených 900 miliónov eur na pozemkové úpravy. Aj preto vravím, budme realisti a posudzujme veci triezvo.

Čo to v praxi znamená?

Pokiaľ ide o ďalšie smerovanie poľnohospodárstva najmä to, že treba stavať na zdravom mixe veľkých fariem a malých rodinných hospodárstiev. Chrbtovou kostrou poľnohospodárstva by mali byť veľké farmy, a to aj vo vzťahu k obchodným reťazcom, kde sa realizuje 85 percent potravín. Zoberme si, že 90 percent mlieka zabezpečujú veľké mliečne farmy. Na Slovensku dlhodobo nebola budovaná poľnohospodárska, ale ani obecná infraštruktúra na systém rodinných fariem, ktorých sa tak hlasne domáhajú niektorí ľudia cez médiá.

Mimochodom, rátajú územné plány obcí so vznikom rodinných fariem?

To je otázka, ktorá vo vášňami nabitej diskusii o malých a veľkých farmároch vôbec nezaznela a

prítom je veľmi citlivá. Vie si súčasný vidiečan predstaviť, že jeho sused bude parkovať doma s traktorom, kombajnom, že si vedľa jeho garáže postaví maštal, sklady? Dediny sa zmenili na nepoznanie, sú husto zastavané, dokonca mnohé hospodárske dvory družstiev obklúčili nové sídliska. Vývoj sa doteraz uberal až príliš živelne, už aj ľuďom na vidieku prekážajú farmy dobytka, ošípaných, aj preto treba dva razy zväžiť, ako a kam chceme smerovať ďalší rozvoj poľnohospodárstva.

Kde je potom parketa pre rodinné farmy a mladých farmárov?

Určite ňou môže byť špeciálna rastlinná výroba, teda na juhu Slovenska zeleninárstvo, ovocinárstvo, vinohrady, pestovanie liečivých bylín, v podhorských oblastiach – Orava, Zamagurie a v mnohých iných regiónoch sú to chov oviec, kôz, dobytka, alebo tam, kde sú vodné plochy, aj chov vodnej hydiny. Ale nemá zmysel, aby malé farmy vstupovali do výroby obilnín, kukurice, kde hrajú prím veľké podniky vybavené modernou technikou. Povedal som to aj na stretnutí poľnohospodárov s prezidentom republiky. Technológie v poľnohospodárstve urobili obrovský skok vpred, šanca dať ľuďom na vidieku viac práce je v spomínanej špeciálnej rastlinnej alebo živočíšnej výrobe, kde je priestor pre malé rodinné podniky.

Je na Slovensku vôbec v súčasnej atmosfére autorita, ktorá vecne a zrozumiteľne spoločnosti vysvetlí, v akej situácii sa poľnohospodárstvo nachádza a čo potrebuje?

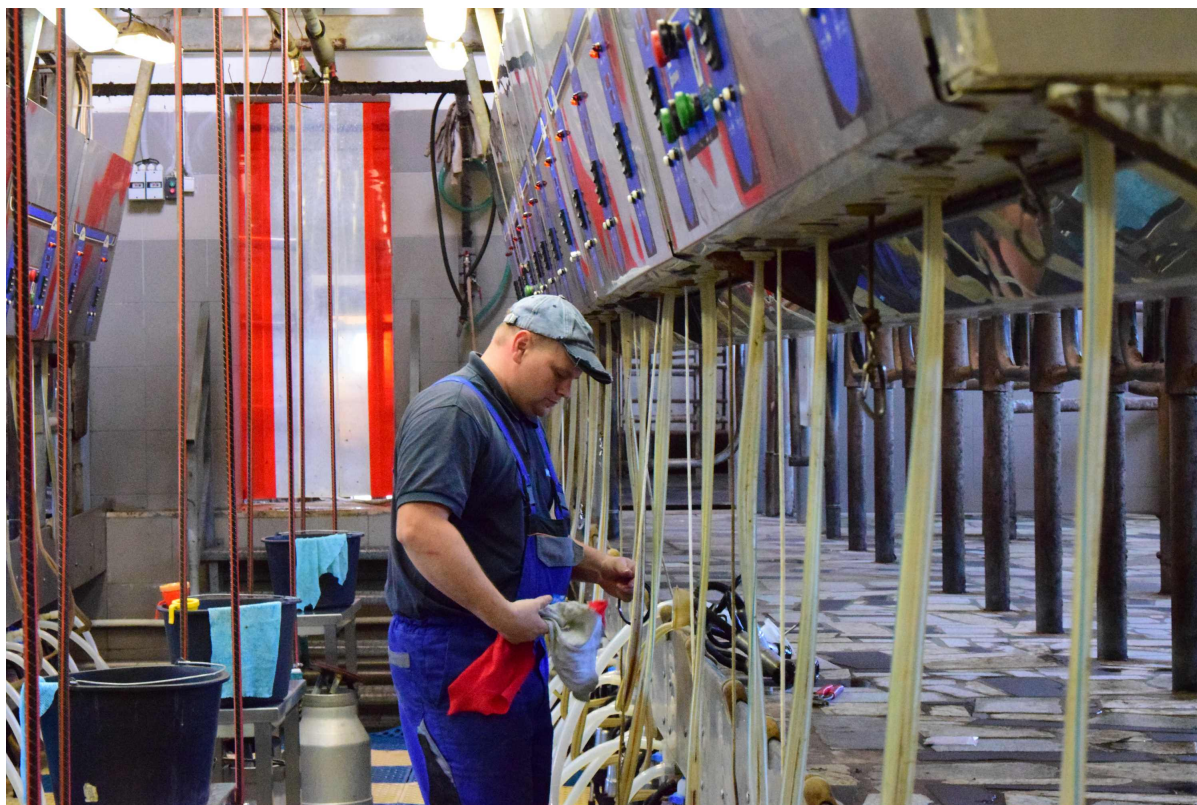
Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora je najväčšou stavovskou organizáciou, disponuje dostatkom odborníkov a je pripravená na odbornú diskusiu, ako aj na diskusiu s celou spoločnosťou. Rád by som pripomenul, z čoho slovenské poľnohospodárstvo vyrástlo. Nie sme ani v roku 1948, keď sa prácou na poliach živilo takmer 2,5 milióna ľudí, ani v roku 1989, keď poľnohospodárstvo aj s pridruženými výrobami dávalo prácu 350-tisíc ľuďom, ale v roku 2018, keď v ňom pracuje len okolo 50-tisíc osôb. Hľadáme s vládou a parlamentom spôsoby, ako pritiahnúť do existujúcich podnikov mladých vzdelaných ľudí a rovnako spôsoby, ako pomôcť mladým farmárom. Nemôžeme za hlavu hodiť svoju minulosť, lebo z nej vyrástla prítomnosť, ktorá má tiež svoje ekonomické a sociálne mantinely. Hovorme o realite, nie o ilúziách.

Koho zastrešuje komora a koho bezmála 30 ďalších združení tvrdiacich, že sú hlasom farmárov? Sú vašimi členmi len veľké poľnohospodárske podniky?

SPPK zastupuje väčšinu slovenských poľnohospodárov. Naši členovia hospodária na zhruba 70 percentách výmery všetkej poľnohospodárskej pôdy. Nie sme iba samosprávnou organizáciou veľkých podnikov, našimi členmi sú desiatky samostatne hospodáriacich roľníkov, aj preto hovorím, že budúcnosť má mix všetkých typov podnikov od malých cez stredné až po veľké. Nie sme ani jedinou samosprávnou organizáciou. Sme otvorení na diskusiu. Aj preto vznikla Rada poľnohospodárskych a potravinárskych samospráv, ktorá zoskupuje štyri ďalšie samosprávne organizácie.

Pozvali ste do Rady aj ASYF - Združenie mladých farmárov na Slovensku?

Rada vznikla práve preto, aby hľadala spoločnú platformu. S týmto cieľom sme prizvali aj ASYF. Nemusíme byť vo všetkom zajedno, ale mladí zatiaľ idú svojou cestou. Rada poľnohospodárskych a potravinárskych samospráv prezentuje voči exekutive väčšinový hlas poľnohospodárov, naším členom je aj Združenie vlastníkov pôdy. Zastupujeme teda absolútnu väčšinu výmery poľnohospodárskej pôdy a poľnohospodárov, ktorí na nej hospodária. Pýtam sa, kto je podpísaný pod Košickou výzvou? Kolkých poľnohospodárov zastupujú? Ak sa stala niekomu krivda, treba ju napraviť. Čím skôr, tým lepšie. Nemožno celú spoločnosť traumatizovať tým, čo sa stalo na východnom Slovensku.

Sú názorovo rozdelená spoločnosť aj komunita poľnohospodárov schopné nájsť koncepcnú a pritom záväznú rozvojovú platformu, ktorá dá priestor tak veľkým, ako aj malým podnikom?

Predovšetkým si musíme uvedomiť, poľnohospodári aj politici, že nesieme svoj diel zodpovednosti za to, ako bude vyzerat slovenský vidiek, poľnohospodárstvo a potravinárstvo. Ocitli sme sa v riadnej šlamastike, krajina, ktorá môže uživiť o milión ľudí viac, ako je jej súčasný počet obyvateľov, je sebestačná na 40 percent. Rečnime o potravinovej bezpečnosti, nuž sa teda spájajme a nie rozdeľujme. Ak sa chceme pohnúť dopredu, tému poľnohospodárstva treba odpolitizovať posunúť ju do vecnej odbornej roviny a sadnúť si k diskusi. Život je o kompromisoch, pokiaľ nenájdeme kompromis a každý bude búchať iba do stola a hovoriť toto chcem, len toto je správne, potom je to cesta do pekla. SPPK ako najväčší člen Rady samospráv chce byť tým, kto pomôže nájsť správny smer poľnohospodárstva a potravinárstva na Slovensku.

Povedali ste, že podmienkou upokojenia situácie je odpolitizovať debatu o poľnohospodárstve. Ako si to predstavujete?

Odpoveďou na to ako ďalej, by mal byť po nedávnom stretnutí Rady samospráv s premiérom a ministerkou pôdohospodárstva strategický dokument o smerovaní poľnohospodárstva a potravinárstva do roku 2030. Ak spoločnými silami vypracujeme takýto dokument, potom by mal byť schválený parlamentom. Mala by zaň hlasovať ústavná väčšina, teda aspoň časť opozície. Ak to má byť základný rozvojový dokument do roku 2030, teda dokument záväzný pre najbližšie dve až tri vlády, mal by to byť dokument so silou zákona, ktorý bude spoločnosť rešpektovať, zjednocovať a nie rozdeľovať.

Keď niektorí poľnohospodári počujú, že sa chystá ďalšia koncepcia, chytá ich triaška. Čo vláda to iný kurz.

Polnohospodárstvo je živé odvetvie, nemožno s ním donekonečna experimentovať. O záväznom dokumente, ktorý budú vlády rešpektovať, hovorím osobne už aspoň dva roky. Neexistuje poľnohospodár, ktorý by nepotreboval počuť ako ďalej. Ocitli sme sa v hraničnej situácii a musíme povedať ako ďalej. Už len otvorenie diskusie o takomto dokumente povedie k tomu, že si zadefinujeme, čo je slovenské poľnohospodárstvo, potravinárstvo, kde ho vidíme a aké kroky podnikneme, aby sme dosiahli cieľ, ktorým je zvýšenie potravinovej sebestačnosti a udržanie života na vidieku. Obávam sa, že v niektorých regiónoch je udržanie ľudí na vidieku čoraz ťažšie zvládnuteľné. To sú témy, ktoré by sa mali v dokumente riešiť, čo chceme, čo a ako budeme podporovať.

V tejto chvíli potrebuje Slovensko súrne vyriešiť svoju pozíciu voči pripravovaným zmenám v Spoločnej poľnohospodárskej politike EÚ. Máme ju už? A čo by malo byť jadrom nášho postoja?

Ešte stále nie! Na túto tému sme hovorili s premiérom, prezidentom a minulý týždeň som rokoval v Bruseli aj s podpredsedom EK s Marošom Šefčovičom. Musíme čím skôr zadefinovať svoju pozíciu voči zmenám, ktoré pripravujú v Bruseli. Jasne musíme povedať, čo očakávame od Európskej únie, pričom musíme zdôrazniť, že kosťou slovenského poľnohospodárstva sú veľké poľnohospodárske podniky - farmy, ale aj to, že budeme podporovať malých a rodinných farmárov. Mala by tam byť jasná definícia, kto je aktívny farmár. Jednoducho, mala by to byť pozícia, ktorá ministerstvu a tým, čo budú rokovať s Bruselom, dá jasnú líniu, aby sme sa netrieštili na európskej pôde. A ešte niečo musíme nahlas povedať, že žiadame dorovnanie platieb na úroveň starých členských krajín. Na jednotnom trhu musia platiť pre všetkých rovnaké dotačné pravidlá.

Dokážeme si vybojovať lepšie podmienky ako pri vstupe?

Musíme, je to otázka prežitia slovenského poľnohospodárstva. Je správne, aby boli v jednej únii dvojaké podpory, jedny vyššie pre farmárov starých členských krajín a druhé nižšie pre nových? Brusel šiel doteraz politiku na mieru pôvodných členských krajín. A výsledok? Kým u nás odpojením dotácií od produkcie výrobu tlmil, v starých členských krajinách produkovali vo veľkom. Tým, že stratili svoje niekdajšie prirodzené trhy, ako boli severná Afrika či Rusko, potrebovali nové a posúvali prebytky do nových členských krajín. Len za minulý rok máme pasívnu obchodnú bilanciu za mínus 1,4 miliardy eur. Z troch štvrtín ju tvoria potraviny, ktoré si vieme sami vyrobiť. Podmienky, ktoré sme prijali v roku 2004, boli nastavené tak, aby sme nerozvíjali svoju vlastnú produkciu. Musíme sa vrátiť k sebestačnosti. Tá je vecou malých aj veľkých fariem. Jedny aj druhé majú v nej svoju dôležitú rolu. Nemerajme ju veľkosťou, ale úspešnosťou, tá nebude spoločnosť rozdeľovať, ale spájať.

Veľmi citlivou otázkou je stropovanie dotácií. Akú šancu má Slovensko presadiť, aby stropovanie fungovalo na dobrovoľnom princípe?

Na rovinu poviem, že cítim veľmi silný politický tlak bývalých krajín EÚ15 na zastropovanie dotácií. Operujú dogmou, že 80 percent všetkých platieb berie 20 percent poľnohospodárov, ale už nepovedia, že tých 20 percent poľnohospodárov vyrába 80 percent všetkých potravín. Toto je čisto politická téma, to s odbornosťou nemá nič spoločné. Aj keby stropovanie v legislatívnom návrhu komisie bolo, to ešte neznamená, že bude prijaté. Musí ešte prejsť cez Radu EÚ, cez schválenie viacročného finančného rámca. Ako to všetko dopadne, dozvieme sa prvého júna.

